

SİYASİ AHLAK YASASI

KAYIP REFORM

Muharrem BALCI, 13 Mayıs 2026

ÖZET

Modern demokrasilerde seçimlerin varlığı tek başına meşruiyet üretmeye yetmemektedir. Siyasal iktidarın hukuka bağlılığı, hesap verebilirliği, şeffaflığı ve ahlaki standartlara tabi olması, demokratik rejimin asli unsurları arasındadır. Bu bağlamda “Siyasi Ahlak Yasası”, siyaset kurumunun yozlaşmasını önleyen, kamu gücünün şahsi menfaat için kullanılmasını sınırlayan ve vatandaş güvenini güçlendiren kurumsal bir araç olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada siyasi ahlak yasasının teorik temelleri, hukuk devleti ile ilişkisi, demokratik sistemlerdeki işlevi, kamu emaneti ve Türkiye bakımından gerekliliği incelenmektedir. Ayrıca kamu emaneti anlayışı çerçevesinde siyasal ahlakın yalnız hukukî değil aynı zamanda medeniyet tasavvuru bakımından da zorunlu olduğu savunulmaktadır. Bu çalışmanın temel tezi, çıkarılacak Siyasi Ahlak Yasası'nın, demokrasinin lüksü değil zorunlu savunma mekanizması olduğudur.

Bu kapsamda çalışmanın sonunda EK olarak, Siyasi Ahlak Yasası Taslağı önerisi, Seçim dışı dönemde de milletvekillerini ve yerel yöneticileri düzenli, veriye dayalı ve kamusal baskı altında tutan bir sivil denetim sistemi kurmak gerekliliği üzerine bir Türkiye Küçük Millet Meclisi (TkMM) önerisi ve kamu görevinin yeniden emanet anlayışına kavuşması amacıyla Siyasi Ahlak Yasası İçin HALK BİLDİRGESİ sunulmuştur.

GİRİŞ

Devlet ile toplum arasındaki güven ilişkisi, yalnız anayasal metinlerle değil, yönetenlerin davranış standartlarıyla da şekillenir. Seçilmiş veya atanmış kamu görevlilerinin ahlak dışı davranışları, hukuk düzenine duyulan inancı zayıflatmakta, vatandaş nezdinde siyasal sistemin meşruiyetini tartışmalı hale getirmektedir.

Yolsuzluk, nepotizm, çıkar çatışması, israf, siyasi kayırmacılık ve hesap vermekten kaçınma gibi olgular sadece bireysel kusurlar değildir. Bunlar zamanla kurumsallaşarak devlet ciddiyetini ve kapasitesini aşındırır. Bu nedenle çağdaş

yönetim anlayışı, klasik ceza hukuku yaptırımlarının ötesine geçerek “*ahlakî denetim mekanizmaları*” geliştirmiştir.

Burada sadece bir örnekle, “devlet ciddiyeti ve kapasitesinin aşındırılmasını” göstermekle yetineceğiz:

Tüketici Birliği Federasyonu’nun 22.7.2024 tarihli açıklamasında, “*Demokrasinin toplum için iyi yönetim biçimi olabilmesi, iktidarın denetlenebilir olması ile olanaklıdır. İktidarın denetimi, demokraside dengeyi sağlayacak yegâne araçtır. (...) Anayasa ve TBMM İç Tüzüğünde yer alan yazılı soru önergesi yoluyla denetleme işlevinin fiilen kullanılmadığı*” vurgulanmıştır. Örnek olarak da:

- TBMM Başkanlığı tarafından 11.06.2024 tarihinde verilen yanıtı göre; 03.06.2024 tarihine kadar 24., 25., 26, 27 ve 28. yasama döneminde toplam 188.486 yazılı soru önergesi verilmiştir.
- Mevzuatta belirlenen 15 günlük yanıt süresi içinde yanıtlanan soru önergesi 30.460, yani yüzde 16,16’sını oluşturmaktadır.
- Yine 188.486 yazılı soru önergesinin yüzde 43,27’sini oluşturan 81.567’sine süresi geçtikten sonra muhatapları tarafından yanıt verilmiştir.¹

Bu çalışmanın temel tezi şudur:

Siyasi ahlak yasası, demokrasinin lüksü değil zorunlu savunma mekanizmasıdır.

Bir ülkenin çöküşü yalnızca ekonomik krizlerle başlamaz. Asıl çöküş, siyaset kurumunun güven kaybetmesiyle başlar. Halkın devlete olan inancı, yönetenlerin dürüstlüğüne bağlıdır. Eğer siyaset; çıkar, kayırma, rant, yalan, israf ve hesap vermezlik alanına dönüşürse, seçimler yapılsa bile demokrasi içeriden çürümeye başlar. İşte bu nedenle modern devletlerde yalnızca ceza yasaları yetmez; *siyasetin ahlakını koruyan özel düzenlemeler* gerekir. Buna genel olarak *Siyasi Ahlak Yasası* denir.

Türkiye’de yıllardır konuşulan fakat sürekli ertelenen bu yasa, aslında bir tercih değil, devletin bekası için zorunluluktur.

Okuyucu için not: Batı’da “siyasi etik” olarak kullanılan kavramsallaştırma, bu çalışmada “siyasi ahlak” olarak ifade edilmektedir. Zira Batı’daki etik kavramı bizdeki ahlak kavramını tam olarak karşılamamaktadır. Etik, Batı’da görece bir kavramdır ve

¹ Tüketici Birliği Federasyonu, *Denetleme*, <https://www.tuketici.org.tr/tr/basin-aciklamalari/denetleme/>

görece evrensellik ve toplumda yürürlükteki yazılı ve sözlü kurallara dayanır. Bizde ise ahlak, yazılı hukuk kuralları, örf, adet, gelenek ve evrensel kurallara göre belirlenir. Örneğin, Batı'da toplumsal cinsiyet eşitliği, queer(akışkan) kimlik, LGBT aktivizmi vb.² kavram ve kabuller, postmodern dönemin kavramsallaştırmaları ve yaşam şekilleridir. Bunların tamamı görecedir. Ahlak konusunda Batı'daki göreceliği kabul etmediğimizden, hukuka raci siyasi ahlak kavramını kullanmaktayız. Nitekim çalışma boyunca siyasi ahlak kavramı ve konusunun görece olmadığı görülecektir.

HUKUK DEVLETİ, DEMOKRASİ VE KAMU EMANETİ AÇISINDAN BİR İNCELEME

Siyasi Ahlak Yasası Nedir?

1. Kavramsal Çerçeve/Temiz Siyaset Hukuku

Siyasi ahlak yasası; siyasetçilerin ve üst düzey kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken uymaları gereken ahlak ilkeleri, yasakları, bildirim yükümlülüklerini ve yaptırımları düzenleyen normatif çerçevedir.

Başlıca unsurları şunlardır:

- Mal varlığı şeffaflığı ve beyanı
- Hediye ve menfaat kabul sınırları
- Kamu kaynaklarının kişisel kullanım yasağı
- Görev sonrası çıkar ilişkilerinin sınırlandırılması
- Bağımsız ahlakî denetim
- Şeffaf finansman sistemi
- Nepotizmin/Akraba Kayırmacılığının önlenmesi
- Hediye, komisyon, lobi ilişkilerinin denetlenmesi
- Çıkar çatışmasının önlenmesi
- Siyasi ahlak ihlallerine yaptırım uygulanması.

Bu yönüyle siyasi ahlak yasası, ceza hukukundan farklı olarak yalnız “suç”u değil, *kamu güvenini zedeleyen ahlakî bozulmayı* da hedef alır. Siyasi Ahlak Yasası; milletvekilleri, bakanlar, belediye başkanları, üst düzey yöneticiler ve siyasi parti yöneticileri için hukukî çerçevedir. Bu yasa ceza hukuku değil; *temiz siyaset hukukudur*.

² Bu kavramlar için Bkz: Muharrem BALCI, *İSTANBUL SÖZLEŞMESİNDEN İNSANI VE AİLEYİ KORUMAK*, Pınar yayınları, İst. 2020.

II. Hukuk Devleti ile İlişkisi

Hukuk devleti, devlet gücünün hukukla sınırlandırıldığı rejimdir. Ancak fiilen denetlenmeyen siyasal güç, biçimsel hukuk devleti görüntüsü altında keyfiliğe dönüşebilir. Bu nedenle dünyada artık hukuka saygılı devlet yerine *hukuk devleti* kavramı ve gerekliliği kullanılmaktadır. Hukuk devleti, insan haklarının ve özgürlüklerinin başlıca değil kazanım olduğu bir düzenin adıdır. Hukuka saygı göstermekle yetinen devlet değildir.³ Hukuku üst bir kavram olarak alıp “*hukukun üstünlüğü*”nü tanıyan devlettir. Sadece devleti korumayı amaç edinmiş değildir. Nihai olarak devleti korumakla birlikte bireylerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almayı sağlamaya yönelmiş devlettir. Devletin güçlerinin tek elde toplandığı devlet değildir. Yasama, yürütme ve yargının ayrı erkler olarak öngörüldüğü devlettir. Hukuk devleti, “En kısa tanımıyla, faaliyetlerinde hukuk kurallarına bağlı olan, vatandaşlarına hukukî güvenlik saylayan devlettir.”⁴

Siyasi ahlak yasası hukuk devletine üç katkı sunar:

1. Keyfiliği Önler

Takdir yetkisinin şahsi menfaat için kullanılmasını sınırlar.

2. Eşitliği Güçlendirir

Yakınlık, parti aidiyeti veya çıkar ağı yerine objektif kriterleri öne çıkarır.

3. Hesap Verebilirlik Sağlar

Ahlakî normlardan yoksun bir sistemde hukuk devleti eksik kalır. Kamusal işlemlerin izlenebilir hale gelmesi, hukukun üstünlüğünü somutlaştırır.

III. Demokrasi Açısından Önemi

Demokrasi yalnız seçimlerden ibaret değildir. Seçim, iktidarın kaynağını belirler; fakat iktidarın nasıl kullanılacağını belirlemez. Bu noktada yasalarla birlikte siyasi ahlak devreye girer.

Siyasi ahlak yasasının demokrasiye katkıları:

- Vatandaş güvenini artırır.
- Siyasete nitelikli insan girişini kolaylaştırır.

³ *Hukuk Devleti Ne Değildir?* <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=hukuk-devleti-ne-degildir.pdf>

⁴ Kemal GÖZLER, *TÜRK ANAYASA HUKUKU DERSLERİ*, 21. bs., Bursa, Ekin Kitabevi, 2017, s. 82.

- Popülizm ve patronaj ağlarını sınırlar.
- Muhalefet-iktidar rekabetini adil hale getirir.
- Kurumların itibarını korur.

Seçimle gelen her yönetim demokratik olabilir; ancak ahlakî sınırlar olmadan demokratik kalması garanti değildir.

III. Türkiye’de Neden Gereklidir?

Türkiye’de uzun yıllardır siyasi ahlak, mal beyanı şeffaflığı, ihale süreçleri, kamu israfı, kayırmacılık ve parti finansmanı gibi alanlarda yoğun tartışmalar yaşanmaktadır. Sorun yalnız belirli dönemlere veya aktörlere özgü değildir, yapısaldir. Bu çalışmanın boyutlarını aşacak örnekleri burada sıralamanın imkansızlığı ortadadır. Üçüncü sayfa haberlerinin de fevkinde, manşetten verilen haberler ve mahkeme kararları, ortalama her okuyucunun bilgisi dahilindedir. Ancak siyasi tarafgirlik nedeniyle yolsuzluk mahkumları dahi “bizden” kabul edilebilmektedir. Bu garipsenecek ve kabul edilemeyecek durumun reçetesi, yıllardır çıkarılmayan siyasi ahlak yasasıdır.

Türkiye bakımından siyasi ahlak yasasının gerekliliği şu sebeplere dayanır:

1. Kurumsal Güven Erozyonu

Vatandaşların kurumlara güveninin azalması. Vatandaşın önemli bir bölümü artık siyasetçilerin halka değil, çevresine hizmet ettiğini düşünmektedir.

2. Liyakat Sorunu

Kamu kadrolarında ehliyet tartışmalarının yaygınlaşması. Burada KPSS vb. kurumsal sınavlara ve sonuçlarına rağmen kamuya eleman alımlarında “mülakat sistemi”nin kanayan yaraya dönüşmesi hatırlanmalıdır.

3. Genç Kuşaklarda Siyasetten Uzaklaşma

Siyasetin adaletsiz algılanması nedeniyle nitelikli insan kaybı. Temiz siyaset umudu olmadığından nitelikli insanlar siyasete girememektedir. Nitekim geçmiş yıllarda, eline tutuşturulan büyük harflerle yazılı metni okuyamayan milletvekilleri ve bakanlara görev verilmesi, yolsuzluk ve cinsel nitelikli suçlara bulaşmış politikacıların haberleri, liyakatli kadroların temsil kabiliyetlerinin yok sayılması, bilinen örneklerdir. Bu örnekler siyaset kurumundan liyakatli gençleri soğutmakta, siyaset kurumu liyakatsiz kadroların temsil zeminine dönüşmektedir.

4. Ekonomik Maliyet

Yolsuzluk ve israfın doğrudan kamu zararına yol açması. Tüm siyasal aktörlerce, Hz. Ömer uygulamalarının sık sık dile getirildiği siyaset zemininde, yolsuzlukların, “Ömer” çağrılarını samimiyetsiz nidalara dönüştürmesi, sadece ahlakî bir sorun değil millete ait varlıkların millet adına istismar edilmesidir ki bu istismarın bedelini tüm vatandaşlar ödemektedir.

5. Yolsuzluk Ceza Hukukuyla Önlenemez

Birçok ahlak dışı davranış suç değildir ama ahlaksızlıktır. Örneğin:

- Hak olmayanı yasallaştırmak. (Alev Alatlî'ya rahmetle)
- Yakınına ihale vermek
- Kamu aracını özel işte kullanmak
- Görevi sonrası şirket danışmanlığı almak
- Aile bireylerini belediyede işe almak

Bunlar bazen suç sayılmasa da devleti çürütür.⁵ Burada “*Günah İşleme Özgürlüğü*”nü savunan siyasilerin, politik toplum ve gençlik üzerindeki etkilerini de görmezden gelmemek gerekir.⁶

IV. İslâm Hukuku ve Siyasî Ahlak

Kamu Emaneti Perspektifi

Siyasal ahlak yalnız modern yönetim tekniği değildir; aynı zamanda kadim bir *emanet* anlayışına dayanır. Kamu görevi, kişisel mülk değil geçici sorumluluktur.

İslam devletinin ilk halifesi Hz. Ebubekir, göreve başlarken denetlenmeyi kabul eden bir yaklaşımı temsil etmektedir. Hz. Ebubekir tarihi kaynaklardan öğrendiğimiz şekliyle “Yanlış yaparsam beni düzeltin” diyerek göreve başlamıştır.

Hz. Ömer ise “yöneticinin hesap verebilirliği”nin tarihte en nadir örneklerinden biridir. Hz. Ömer geceleri halkı denetlemiş, yöneticilerinin mekanlarına bizzat giderek şaşalı yaşamlarını sorgulamış, halkın şikayetlerini dinlemiş, gereğini de yapmıştır.

Kutadgu Bilig, adaletli devletin temelini ahlakta görmüştü. Kutadgu Bilig adalet ve hikmet temelli yönetimi merkeze alır.

⁵ Muharrem BALCI, *Suç ve Günah İşleme Keyfiyetinin Meşruiyeti Sorunu*. <https://www.muhamrembalci.com/yayinlar/Makaleler/312.Pdf>

⁶ Muharrem BALCI, *Politik Toplum – Politik Gençlik*, <https://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/2802.pdf>

İslâm tarihi boyunca idare hukukunun temel kurumu olarak, “ateş istidası” uygulamaları ile “Mezalim Mahkemeleri”,⁷ üst düzey kamu görevlileri hakkındaki şikayetleri hukuken denetleyip, yargılamalarla adaletin yerine getirilmesinde dünyaya parmak ısırtacak örneklerdir.

Bu örnekler, siyasi ahlak fikrinin yalnız çağdaş ithal bir model değil, yerli ve tarihî köklere de sahip olduğunu gösterir. İslâm medeniyetinde siyasi ahlak yeni bir fikir değildir. Siyasi ahlak yasası Batı ithali değil, İslâm tarihinde de karşılığı ve uygulaması olan bir ilkedir.

GEÇMİŞ YILLARDA TBMM’DE YAPILAN ÖNEMLİ YASA TEKLİFLERİ

1. 2002 – “Siyasi Ahlak Yasası Teklifi”

TBMM 22. Dönem’de verilen teklifin tam başlığı:

“3069 Sayılı TBMM Üyeliği ile Bağdaşmayan İşler Hakkında Kanun ile 3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu’nda Değişiklik Yapılması ve TBMM Ahlak Komisyonunun Kurulmasına İlişkin Yasa (Siyasi Ahlak Yasası) Teklifi”

Bu teklifte öne çıkanlar:

- Milletvekillerinin mal bildirimlerinin genişletilmesi
- Hediye alma sınırları
- TBMM Ahlak Komisyonu kurulması
- Şeffaf siyaset ilkeleri

2. 2007 – “TBMM Siyasi Ahlak Yasası”

22. Dönem sonunda yeni teklif verilmiş. Başlığı:

“TBMM Dışı Faaliyet Gelirlerinin Beyanı” ve bu konularda uygulamayı izleyecek “TBMM Siyasi Ahlak Kurulu” kurulmasına ilişkin teklif

Önemli yönü:

- Milletvekillerinin dış gelir beyanı
- Hediye ve çıkar ilişkilerinin denetimi

⁷ Muharrem BALCI ve Ark. *Devletin (İdarenin) Hukukî Sorumluluğu*. <https://www.muharrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerVII/1375.pdf>

- TBMM içinde Ahlakî Kurul

3. 2016 – AK Parti'nin “Siyasi Etik Kanunu Teklifi”

TBMM Başkanlığına sunulduğu basında duyuruldu. İçeriğinde:

- TBMM'de Siyasi Etik Komisyonu
- Parti gruplarında ahlak kurulları
- Milletvekilleri için davranış ilkeleri
- Mal bildirimlerinin yenilenmesi
- Çıkar çatışmasının beyanı

Bu teklif de yasalaşmadı.

4. 2019 – “Siyasi Ahlaksızlıkla Mücadele ve Siyasi Etik Kanunu Teklifi”

27. Dönemde verilmiş teklif. Özetinde:

- Siyasi ahlak ilkeleri belirlenmesi
- TBMM bünyesinde Siyasi Ahlak Kurulu oluşturulması yazıyor.

Özetle, Türk parlamento tarihinde siyasi ahlak denetimi daha çok **TBMM İçtüzüğü disiplin hükümleri** ve **Başkanlık Divanı** aracılığıyla cezaî boyutta yürütülmüş, kurumsal bir "Etik Kurulu" oluşturulması ise başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

5. 5176 sayılı 25/5/2004 tarihli Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Bu kanun her ne kadar kamu görevlileri hakkında ise de genel bütçeye dahil daireler, katma bütçeli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri, döner sermayeli kuruluşlar, mahalli idareler ve bunların birlikleri, kamu tüzel kişiliğini haiz olarak kurul, üst kurul, kurum, enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan; yönetim ve denetim kurulu ile kurul, üst kurul başkan ve üyeleri dahil tüm personeli kapsar. Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanlar, Türk Silahlı Kuvvetleri ve yargı mensupları ve üniversiteler hakkında bu Kanun hükümleri uygulanmaz. Dolayısıyla bu kanuna maksadı hasıl edecek siyasi ahlak kanunu denemez.⁸

Üstelik 5176 sayılı Kanun uygulamasında aleyhinde şikâyet bulunan kamu görevlisinin yargılanma izni, Osmanlı Paşalarını yargıdan kaçırma ve koruma amaçlı 1913 tarihli

⁸ 5176 sayılı "Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5176&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Memurin Muhakematı Hakkında Kanun-u Muvakkat'tan devşirilerek sadece ismi değiştirilmiş olan 2/12/1999 tarih ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanuna⁹ göre amirin iznine tabi olması da bu kanunun kadük kalmasına neden olmaktadır. Nitekim Kanununun 1. Maddesinde Amacı, "... memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı yargılanabilmeleri için izin vermeye yetkili mercileri belirtmek ve izlenecek usulü düzenlemektir" şeklinde belirlenmiştir. Dolayısıyla bu Kanun hükümleri kapsamında da bir siyasi ahlak yasasından bahsedebilmek mümkün değildir. "Yakın tarihte yolsuzlukla suçlanan dört bakanın, Anayasa Mahkemesi tarafından Yüce Divan sıfatıyla yargılanmalarına Cumhurbaşkanınca izin verilmemesi, bu siyasilerin aklanamamalarına ve toplum içinde alınları açık şekilde yer alamamalarına neden olmuştur."¹⁰

5176 sayılı Kanun siyasi Ahlak yasası olarak tanımlanmadığı ve uygulanmadığı için bu kanuna bağlı olarak çıkarılan tüm yönetmelik ve genelgeler¹¹ de siyasi ahlak yasası kapsamında değerlendirilemez. Bu bakımdan çalışmamız dışında tutulmuştur.

Sonuç itibariyle 1993'ten bu yana 20'den fazla siyasi etik / siyasi ahlak içerikli kanun teklifi verildiği, ancak hiçbirinin kanunlaşmadığı bilinmektedir.

Bu da şunu göstermektedir: Türkiye'de sorun, "*fikir eksikliği*" değil, *siyasi irade eksikliği* ve siyasi iradenin *ahlak yasasına ihtiyaç duymamasıdır*. Hesap verebilirlik ve ahlak, kamu yönetiminin temel taşıdır. Kamu yöneticileri hesap verebilir olduğunda, yetki suistimali önlenir, kaynakların verimli kullanımı sağlanır ve kamu yararı korunur.

OECD ÜLKELERİNDE KAMU ŞEFFAFLIĞI MODELLERİ

Karşılaştırmalı İnceleme ve Türkiye İçin Dersler

OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) ülkelerinde kamu şeffaflığı, yalnız bilgi açıklama meselesi değildir. Aynı zamanda, yolsuzluğu önleme, kamu güveni üretme,

⁹ 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4483&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

¹⁰ Dört eski bakan Yüce Divan'a gönderilmedi. 21 Ocak 2015. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150121_tbmm_oylamalar

¹¹ TC. Kamu Görevlileri Etik Kurulu / Etik Mevzuatı. <https://www.etik.gov.tr/mevzuat/etik-mevzuati/>

devlet harcamalarını denetleme, liyakati koruma, demokratik hesap verebilirliği sağlama mekanizmasıdır.¹²

Birçok OECD ülkesi bu amaçla, açık veri, mal beyanı, lobi kayıt sistemi, bilgi edinme hakkı, bağımsız etik kurulları ve dijital bütçe şeffaflığı gibi modeller geliştirmiştir.

I. Başlıca Şeffaflık Modelleri

1. İskandinav Modeli

(İsviçre, Norveç, Danimarka, Finlandiya)

Temel Özellikler:

- Kamu belgelerine geniş erişim hakkı
- Bakanlık yazışmalarında açıklık
- Güçlü ombudsman sistemi
- Düşük gizlilik kültürü
- Kamu görevlisine yüksek etik beklenti

Örnek:

İsviçre’de kamuya ait birçok belge vatandaş talebiyle görülebilir. “Açıklık ilkesi” tarihsel olarak çok güçlüdür.

Sonuç:

Yolsuzluk algısında genellikle en iyi performans gösteren ülkeler arasındadır.

2. Anglo-Sakson Modeli

(İngiltere, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda)

Temel Özellikler:

- Bilgi edinme yasaları
- Parlamento gider denetimi
- Milletvekili çıkar beyanı
- Bağımsız etik komiserleri
- Bakan davranış kodları

¹² G20/OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri 2023, IV. Kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, https://www.oecd.org/tr/publications/g20-oecd-kurumsal-yonetim-ilkeleri-2023_0a2f2cba-tr/full-report/component-7.html

Örnek:

İngiltere’de milletvekillerinin çıkar beyanı sistemi bulunur. Hediye, dış gelir ve bazı menfaat ilişkileri kayıt altındadır.

Sonuç:

Krizler yaşansa da kurumlar skandallara tepki üretme kapasitesine sahiptir.

3. Kuzey Amerika Performans Modeli

(ABD, Kanada)

Temel Özellikler:

- Açık bütçe verileri
- Lobcilik kayıt sistemleri
- Kampanya finansmanı açıklamaları
- Bağımsız denetim ofisleri
- Kongre/parlamento etik soruşturmaları

Örnek:

ABD’de ve Kanada’da lobi faaliyetlerinin önemli kısmı kayıt ve bildirim sistemine tabidir.

Sonuç:

Para-siyaset ilişkisi güçlü olsa da şeffaflık araçları gelişmiştir.

4. Kıta Avrupası Kurumsal Modeli

(Almanya, Fransa, Hollanda)

Temel Özellikler:

- Güçlü Sayıştay benzeri denetim kurumları
- Parti finansmanı denetimi
- Kamu ihale standartları
- Veri koruma + şeffaflık dengesi

Örnek:

Fransa’da üst düzey kamu görevlileri için etik ve mal varlığı bildirim kurumları geliştirilmiştir.

II. OECD’de Ortak Şeffaflık Araçları

1. Bilgi Edinme Hakkı Yasaları

Vatandaş devlet belgelerine erişebilir (istisnalar hariç).

2. Açık Veri Portalları

Bütçe, harcama, satın alma, istatistikler dijital yayımlanır.

3. Mal Varlığı ve Çıkar Beyanı

Üst düzey görevliler servet ve bağlantı bildirir.

4. Kamu İhale Şeffaflığı

Teklifler, kazanan şirketler, maliyet değişimleri izlenebilir.

5. Lobi Faaliyetlerinin Kaydı

Kim, hangi konuda, hangi yetkiliyle görüştü sorusu görünür hale gelir.

6. Bağımsız Denetim Kurumları

Sayıştay, etik komisyonları, ombudsman, bilgi komiserleri.

III. Başarılı Ülkelerin Ortak Sırrı

Şeffaflık yalnız yasa çıkarmak değildir. Başarılı ülkelerde:

- Veri gerçekten yayımlanır,
- Kurumlar bağımsızdır,
- Medya erişilebilir,
- Vatandaş dava açabilir,
- İhlal eden bedel öder.

Yani *kâğıt üzeri şeffaflık değil, işleyen şeffaflık* vardır.

DÜNYADAKİ ÖRNEKLER

1. Transparency International (1993–)¹³

- “Yolsuzluk Algı Endeksi” (CPI) ile ülkeleri her yıl karşılaştırmalı olarak sıraladı.
- Siyasi elitler üzerinde uluslararası itibar baskısı oluşturdu.
- Birçok ülkede etik yasalarının ve mal beyanı düzenlemelerinin gündeme gelmesine katkı sağladı.

¹³ Transparency International, Eski Dünya Bankası yetkilisi Peter EİGEN tarafından Mayıs 1993'te Almanya'nın Berlin kentinde kurulan küresel bir sivil toplum kuruluşu. Küresel yolsuzlukla mücadele etmek amacıyla kurulmuş, şu anda 100'den fazla ülkede hem kamu hem de özel sektörde şeffaflığı, hesap verebilirliği ve dürüstlüğü teşvik etmek için faaliyet göstermektedir.

<https://www.transparency.org/en/about>

2. Open Government Partnership (2011–)¹⁴

- Hükümetlerle sivil toplum arasında “ortak taahhüt planları” oluşturdu.
- Vatandaşların bütçe, ihale, veri erişimi gibi alanlarda denetim rolünü kurumsallaştırdı.
- Katılımcı bütçe ve açık veri portalları birçok ülkede yaygınlaştı.

3. Sunlight Foundation (ABD, 2006–2020)¹⁵

- Kongre üyelerinin bağışlarını, lobicilik ilişkilerini ve oy davranışlarını halka açık veriyle izlenebilir hale getirdi.
- ABD’de “açık veriyle siyaset denetimi” modelinin öncüsü oldu.

4. MySociety ve TheyWorkForYou (İngiltere)¹⁶

- Milletvekillerinin parlamentodaki konuşmalarını, oylarını ve katılımını herkesin anlayacağı şekilde yayınladı.
- Vatandaşların temsilcilerini bireysel olarak takip etmesini sağladı; seçmen davranışını etkiledi.

5. ProPublica¹⁷

- Bağımsız gazetecilikle siyasetçilerin çıkar ilişkilerini ve kamu kaynaklarının kullanımını araştırdı.
- Birçok skandalın ortaya çıkmasına ve soruşturmalara yol açtı.

6. International Consortium of Investigative Journalists¹⁸

Örnek olaylar:

¹⁴ Açık Hükümet Ortaklığı (OGP), hükümetlerin ve vatandaşların güçlendirme, iş birliği ve hesap verebilirlik yoluyla daha açık, dirençli ve müreffeh toplumlar inşa etmek için birlikte çalışmalarına yardımcı olur. <https://www.opengovpartnership.org/>

¹⁵ Sunlight Foundation, hükümetleri ve siyaseti herkese karşı daha hesap verebilir ve şeffaf hale getirmek için sivil teknolojileri, açık verileri, politika analizini ve gazeteciliği kullanan ulusal, tarafsız, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. <https://sunlightfoundation.com/about/>

¹⁶ MySociety ve TheyWorkForYou (İngiltere), Şeffaflık alanındaki çalışmalarıyla, dünyanın dört bir yanındaki ülkelerde Bilgi Edinme Özgürlüğü sitelerini destekler. <https://www.mysociety.org/transparency/>

¹⁷ ProPublica, Hükümet, işletmeler ve diğer kurumlar tarafından yapılan güç suiistimallerini ve kamu güvenine ihanetleri ortaya çıkarmak, araştırmacı gazeteciliğin ahlaki gücünü kullanarak yanlış uygulamaları sürekli olarak gündeme getirerek reformu teşvik etmek amacıyla kurulmuş bir kuruluş. <https://www.propublica.org/about>

¹⁸ International Consortium of Investigative Journalists, Dünyayı sarsan hikayeler aracılığıyla insanlara dünyanın gerçekte nasıl işlediğini göstermek ve olumlu değişimleri teşvik etmek amacı taşıyan kuruluş. <https://www.icij.org/about/>

- Panama Papers
- Paradise Papers
- Siyasetçilerin offshore hesaplarını ve gizli servetlerini ifşa etti.
- İzlanda Başbakanı'nın istifası gibi doğrudan siyasi sonuçlar doğurdu.

7. Lokpal and Lokayuktas Act ve Hindistan Sivil Hareketi¹⁹

- Güçlü bir ombudsman sistemi için kitlesel sivil baskı oluşturdu.
- Siyasileri soruşturabilecek bağımsız bir yapı kurulmasına yol açtı.

8. Brezilya – “Ficha Limpa” (Temiz Sicil Yasası)²⁰

- Yolsuzluk geçmişi olan adayların seçimlere girmesini engelleyen yasa için milyonlarca imza topladı.
- Siyasi adaylık sürecine doğrudan sivil filtre getirildi.

9. Güney Kore – Yurttaş Protestoları²¹

- Milyonlarca insanın barışçıl protestosu ile devlet başkanının yolsuzluk iddiaları denetlendi.
- Başkan Park Geun-hye görevden alındı ve yargılandı.

¹⁹ Lokpal and Lokayuktas Act ve Hindistan Sivil Hareketi , 2013, yaygın olarak Lokpal Yasası olarak bilinen ve Hindistan Parlamentosunun Başbakan, kabine bakanları , parlamento üyeleri , Merkezi Hükümetin A Grubu yetkilileri ve bunlarla bağlantılı konular dahil olmak üzere bazı önemli kamu görevlilerine karşı yolsuzluk iddialarını soruşturmak üzere Lokpal kurumunun kurulmasını sağlamayı amaçlayan" bir yolsuzlukla mücadele yasası kapsamında faaliyet yürüten kuruluş. Sivil Hareketin Rolü: 2011-2013 yılları arasında, özellikle Anna Hazare liderliğindeki sivil toplum hareketleri ve ülke çapındaki protestolar, hükümeti güçlü bir yolsuzlukla mücadele yasası çıkarmaya zorlamıştır. https://en.wikipedia.org/wiki/Lokpal_and_Lokayuktas_Act,_2013

²⁰ Brezilya – “Ficha Limpa” (Temiz Sicil Yasası), Brezilya'da 2010 yılında yürürlüğe giren Ficha Limpa (Temiz Sicil Yasası), daha önce yolsuzluk veya ciddi suçlardan hüküm giymiş kişilerin seçimlerde aday olmasını yasaklayan, halk baskısıyla kabul edilmiş önemli bir yolsuzluk karşıtı kanundur. Siyasi kirliliği azaltmayı amaçlayan bu yasa, "uygunsuzluk koşullarını" genişleterek demokrasideki para etkisini sınırlamayı hedefler. https://en.wikipedia.org/wiki/Ficha_Limpa

²¹ Güney Kore – Yurttaş Protestoları, Haziran Demokrasi Hareketi ve Haziran Ayaklanması olarak da bilinir^[3], 10-29 Haziran 1987 tarihleri arasında Güney Kore'de kitlesel protestolara yol açan ülke çapında bir demokrasi yanlısı hareketti. Gösteriler, iktidardaki otoriter hükümeti doğrudan başkanlık seçimleri yapmaya ve diğer demokratik reformları uygulamaya zorladı; bu da günümüzdeki Kore Cumhuriyeti (Güney Kore) hükümeti olan Altıncı Cumhuriyet'in kurulmasına yol açtı . https://en.wikipedia.org/wiki/June_Democratic_Struggle

TÜRKİYE'DEN ÖRNEKLER (KISMİ VE SINIRLI)

- Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı raporları
- Uluslararası Şeffaflık Derneği çalışmaları
- Bağımsız gazetecilik platformları ve veri girişimleri

Türkiye örneklerinde farkındalık oluşturmanın güçlü olduğu ancak kurumsal denetim mekanizmasına dönüşmenin sınırlı kaldığı görülmektedir Aşağıda sayılan örnek çalışmalar gösteriyor ki sivil denetim üç ana araçla etkili oluyor:

1. **Veri şeffaflığı** (açık veri, mal beyanı, bütçe izleme)
2. **Araştırmacı ifşa** (gazetecilik, sızıntılar)
3. **Toplumsal baskı** (imza kampanyası, protesto, seçim etkisi)

1. TESEV (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı)²²

- Kamu politikalarını analiz eden raporlar (özellikle yerel yönetimler, şeffaflık)
- Siyasi karar alma süreçlerini akademik olarak izleme yapar.

Belediyelerde şeffaflık ve katılım modellerine dair somut öneriler geliştirdi.

2. Uluslararası Şeffaflık Derneği²³

- Siyasi etik, yolsuzluk ve kamu ihale süreçleri üzerine raporlar yayımlıyor.
- “Şeffaflık ve hesap verebilirlik” konusunda mevzuat önerileri geliştiriyor.

Siyasi etik yasası tartışmalarını sürekli gündemde tutan kurumsal sivil aktörlerden biridir.

3. Oy ve Ötesi Derneği²⁴

- Seçimlerde gönüllü müşahit ağı kurarak sandık güvenliğini izliyor
- 2014'ten itibaren seçim süreçlerinde **sivil denetim kültürü** oluşturdu.
- Siyasi iktidarın en kritik alanlarından biri olan seçimlerin şeffaflığını artırdı.

²² TESEV, 1994 yılından bu yana çözüm bekleyen sorun alanlarına ilişkin kanıta dayalı politika önerileri geliştirmeyi hedefleyen bağımsız bir düşünce kuruluşudur. <https://www.tesev.org.tr/tr/turkiye-ekonomik-ve-sosyal-etudler-vakfi/>

²³ Uluslararası Şeffaflık Derneği, ülkenin demokratik, sosyal ve ekonomik yönden gelişimi için toplumun tüm kesimlerinde şeffaflık, dürüstlük ve hesap verebilirlik ilkelerini hâkim kılma amacını taşır. <https://seffaflik.org/hakkimizda/uluslararasi-seffaflik-dernegi/>

²⁴ Oy ve Ötesi Derneği, Türkiye'de Katılımcı Demokrasi bilincinin yerleşmesi, seçimlere katılımın ve seçim gözlemciliğinin desteklenmesi amacıyla kurulmuştur. <https://oyveotesi.org/wp-content/uploads/2024/04/Oy-ve-Otesi-tuzuk-2022-01-14.pdf>

4. Denge ve Denetleme Ağı, (DDA) Türkiye’de denge ve denetleme sisteminin güçlendirilmesi için çalışan bir sivil toplum ağıdır. 2012 Temmuz’undan itibaren katılımcı ve çoğulcu demokrasinin güçlenmesi amacıyla çalışmalar yapmaktadır; 2014 yılında bir ağ haline gelen DDA, toplumun çeşitli kesimleri ile farklı siyasi görüşlerden 300’e yakın sivil toplum örgütünden oluşmaktadır. Öncelikli olarak, demokratik denge ve denetleme sistemini kuvvetlendirmek, çoğulcu demokrasiyi tesis etmek ve aktif vatandaşlık bilincinin yerleşmesine katkı vermek amacıyla izleme, politika üretimi, kamuoyu oluşturma ve savunuculuk yöntemleri ile faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Denge ve Denetleme Ağı, yasama, yürütme, yargı, medya, yerel yönetimler, sivil toplum ve aktif vatandaşlık başlıklarındaki reform grupları ile çalışmalarını yürütmektedir.²⁵

5. T3 Vakfı²⁶ Açık Veri ve Sivil Girişimler

- Kamu verilerini analiz edip vatandaşın anlayabileceği hale getiriyor.
- Siyasi kararların veri üzerinden sorgulanmasını sağlıyor.

6. Diken²⁷, T24²⁸ gibi bağımsız medya

- Siyasetçilerin açıklamalarını, ihaleleri, kamu harcamalarını haberleştiriyor.
- Resmî denetimin zayıf olduğu alanlarda kamusal ifşa mekanizması oluşturuyor.

7. Sivil Sayfalar

- Sivil toplumun izleme, raporlama ve hak temelli çalışmalarını görünür kılıyor.
- Farklı STK’ların siyaseti dolaylı denetlemesini güçlendiriyor.

8. Hayat Sende Derneği ve benzeri hak örgütleri

- Çocuk hakları, kadın hakları, çevre gibi alanlarda devlet politikalarını izliyor.
- Belirli politika alanlarında siyasetçileri hesap vermeye zorlayan raporlar üretiyor.

²⁵ Denge ve Denetleme Ağı, (DDA <https://dijital.pro/denge-ve-denetleme-agi/>)

²⁶ T3 Vakfı, yetenekli gençlerin ve her yaş grubundan insanların teknoloji geliştirilmesi süreçlerine katılmalarını sağlamak; stratejik önemi, yüksek katma değeri ya da küresel rekabet koşulları gereğince milli ve özgün olarak üretilmesi öncelikli olan ürün, sistem ve bileşenlerin üretilmesine dönük girişim, araştırma-geliştirme, proje ve faaliyetleri yapmak ve desteklemek; yetenekli gençleri tespit etmek ve eğitmek; teknoloji alanında girişimcilik kültürünün gelişmesine ve bütün bu alanlarda yapılacak bilimsel çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur. <https://www.t3vakfi.org/tr/hakkimizda/biz-kimiz/>

²⁷ Diken, “ Yaramazlara biraz batır! - Bağımsız haber sitesi, başlığıyla yayın yapan dijital mecrası. <https://www.diken.com.tr/>

²⁸ T24, <https://t24.com.tr/>

9. Baro ve meslek örgütleri

- Hukuka aykırı düzenlemelere karşı dava açma, kamuoyu oluşturma.
- Siyasi kararları yargı yoluyla dolaylı denetleme.

10. Sosyal medya ve yurttaş gazeteciliği

- Siyasetçilerin söylem ve eylemlerini anlık olarak ifşa ediyor.
- Geleneksel denetimin dışında hızlı ve yaygın bir baskı mekanizması oluşturuyor.

11. Seçim ve referandum süreçlerindeki gönüllü ağlar

- Sandık tutanaklarını karşılaştırma, veri toplama.
- “Seçim güvenliği = sivil denetim” anlayışını yerleştirdi.

Türkiye açısından temel sorun

Yukarıdaki örnekler önemli ancak kurumsallaşmış sivil denetim zayıftır.

- Çoğu girişim, rapor üretmekle sınırlı kalıyor.
- Siyaseti doğrudan bağlayan (zorlayıcı) mekanizmalar yok.
- Tamamı değilse de bazıları siyasi tarafsızlık zemininde kaldığından kuşatıcı olamıyorlar.

Türkiye’de 1990’lı yıllarda siyasileri sivil denetime tabi tutan çalışmalar vardı. O dönemler “*politik toplum*”un varlığından da bahsedilebiliyordu²⁹. Ancak günümüzde bu çalışmaların yürütülmediğine tanık olmaktadır. Dolayısıyla sivil denetim olmayınca siyaset kurumu da kendi arasında top çevirmeye devam etmektedir.

Türkiye’de sivil denetime dair az bilinen bir örneği buraya almak gerekti.

Hukuk Vakfı’nın, “*2015 Erken Seçimlerine Doğru Ak Parti, CHP, MHP, HDP ve SP’nin Seçim Beyannamelerinin Değerlendirilmesi*” başlıklı sunum taporu, *Siviller Siyaseti Denetliyor* temalı bir rapor ile basına açıklanmıştı. Raporda, siyasi partilerin seçmen kitlesiyle kurduğu ilişkide iki taraf arasında bir sözleşme niteliğini taşıyan parti programları ve seçim bildirgeleri incelenmiş, Engelli Hakları, Hasta Hakları, Hekim ve Sağlık Çalışanları Hakları, Kadın ve Çocuk Hakları, Tüketici Hakları, İnsan Hakları ve Yeni Anayasa, Bağımlılıklar, Sosyal Güvenlik ve Sigorta gibi 8 ayrı başlıkta siyasi

²⁹ Bkz: Muharrem BALCI, *Politik Toplum – Politik Gençlik*, <https://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/2802.pdf>

partilerin vaatleri ile seçim beyannamelerinden istatistiki bilgiler verilmiştir. Verilen bilgilerden, siyasi partilerin rapordaki 8 kriterle ilgili vaatlerinin seçmeni tatmin etmeyecek düzeyde olduğu hatta bir kısmının beyannamelerinde yer almadığı tespit edilmiştir. Raporun sonuç bölümünde, “Siyasi Partilerin 2011 ve 2015 (1 Kasım dâhil) seçim beyannameleri incelendiğinde; tabloda belirtilen başlıklar ile partilerin seçim beyannamelerindeki ifadelerin birçoğunun gerek ulusal ve gerekse uluslararası insan hakları belgeleriyle yeteri kadar ÖRTÜŞMEDİĞİ ve bu standartlara sahip olmadığı” kanaatine varılmıştır.³⁰

KİMLER BU YASAYI İSTER?

1. Vatandaşlar

Özellikle vergisini ödeyen, adalet isteyen, torpil mağduru olan geniş kesimler.

2. Gençler

Liyakat isteyen genç kuşaklar bu yasanın doğal destekçisidir.

3. Temiz Siyasetçiler

Gerçekten dürüst çalışan siyasetçiler de ister; çünkü kirli sistem temiz insanı da zan altında bırakır.

4. Bağımsız Bürokrasi

Kurallı sistem isteyen profesyonel kamu görevlileri destekler.

5. Yatırımcılar ve Ekonomi Çevreleri

Öngörülebilir ve şeffaf düzen, ekonomik güven yaratır.

BU YASA NEDEN ÇIKMAZ?

1. Siyaset Kendi Kendini Sınırlandırmak İstemez

Her iktidar, elindeki yetki alanını geniş kullanmak ister. Siyasi Ahlak Yasası ise:

- Harcamayı sınırlar
- Atamayı sınırlar
- İhale ilişkilerini görünür kılar

³⁰ Mine TUNCAY, Hukuk Vakfı, “2015 Erken Seçimlerine Doğru Ak Parti, CHP, MHP, HDP ve SP'nin Seçim Beyannamelerinin Değerlendirilmesi”, <https://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerV/606.pdf>

- Servet artışını sorgular
- Akraba ağlarını keser

Bu nedenle siyaset kurumu çoğu zaman kendine fren koymak istemez.

2. Mevcut Düzen Bazılarına Kazanç Sağlar

Şeffaf olmayan sistemler, bazı çevreler için avantaj üretir:

- Yakın çevreye erişim
- Kamu bağlantılı ticaret
- Nüfuz kullanımı
- Ayrıcalıklı atamalar
- Denetimsiz kaynak kullanımı

Yasa çıktığında bu alanlar daralır.

3. Partiler Muhalefette İster, İktidarda Unutur

Muhalefetteyken ahlakî yasa talep etmek kolaydır. İktidara gelince aynı denetime tabi olmak istenmeyebilir. Bu yüzden konu çoğu zaman ilkesel değil konjonktürel savunulur. Ancak zaman, çoğunlukla suiistimalleri açığa çıkarmakla mahirdir. Muhalefetin de siyasi ahlak kurallarına aykırılıklarını, görece (mahalli) iktidar alanlarındaki yolsuzluk ve siyasi ahlaksızlıklarını ortaya çıkarabilmektedir.

4. Denetim Kültürü Zayıftır

Bazı siyasal kültürlerde “bizden olsun da nasıl olursa olsun” anlayışı ahlakî reformları zayıflatır

5. Toplum Tepkisi Sürekli Değildir

Vatandaşlar ahlak ister; fakat gündem ekonomi, güvenlik, seçim rekabeti, kutuplaşma gibi alanlara kayınca siyasi ahlak geri planda kalır. Yani talep vardır ama sürekli baskı yoktur. İşte tam da bu yüzden sivil toplum çalışmaları çok önemlidir.

Yukarıda dünyada siyasi etik denetimi yapan kurumlardan örnekler verildi. Bu örnekler eksik ve yetersiz olsa da geliştirilebilir.

NASIL BİR YASA OLMALI?

1. Mal Beyanı Her Yıl Açıklanmalı

Siyasete giren ve çıkan herkes servet değişimini açıklamalı.

2. Akraba Ataması Yasaklanmalı

Birinci derece yakınların kamusal kadrolarda görevlendirilmesi sınırlandırılmalı.

3. İhale Şeffaflığı Sağlanmalı

Canlı yayınlanan dijital ihale sistemi kurulmalı.

4. Görev Sonrası Soğuma Süresi Olmalı

Eski bakan veya bürokrat hemen özel sektörde ilgili alana geçmemeli. Düzenleyici ve denetleyici kurumların (üst kurullar) başkan ve üyelerinin görev süreleri bittikten sonra belirli bir süre, görev yaptıkları alanla ilgili özel sektör kuruluşlarında çalışmaları yasaktır. Bu konu, esas olarak 2531 sayılı Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanun kapsamında düzenlenmektedir.

Konuya İlişkin Temel Kurallar (2026 İtibarıyla):

- *2 Yıl Yasak:* Üst kurul başkan ve üyeleri, görevden ayrıldıkları tarihten itibaren iki yıl süreyle, ayrıldıkları kurumun denetimi veya gözetimi altında bulunan banka veya özel kuruluşlarda görev alamazlar.
- *Kapsam:* Bu yasak, özellikle BDDK, SPK, EPDK gibi düzenleyici kurumların yöneticileri için geçerlidir.
- *İstisna:* Bu süre zarfında, görevden ayrılan kişilerin kamu kurumlarında veya yasak kapsamına girmeyen alanlarda çalışmaları mümkündür.
- *Ceza:* Bu yasağa aykırı hareket edenlere, 2531 sayılı kanunun 4. maddesi uyarınca 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası uygulanabilmektedir.

Özetle, üst kurul başkanları ilgili oldukları özel sektörde görev almaları için 2 yıllık bir yasak söz konusudur. Üst kurul başkanları için bağlayıcı olan bu yasal düzenleme, kamu kurumlarındaki diğer üst düzey görevliler için de düşünülmelidir. Özel teşebbüslerde bile özellikle Üst Yönetim, AR-Ge ve satış-pazarlama departmanlarında çalışanların sözleşmelerinde genellikle her ne sebeple olursa olsun görevden ayrılmaları halinde asgari iki yıl aynı veya benzerer sektörde başka bir özel teşebbüste çalışma engeli konmaktadır.

5. Bağımsız Ahlak Kurulu Kurulmalı

Partiler üstü, bağımsız, yaptırım gücü olan kurul oluşturulmalı.

Sonuç

Türkiye'nin yeni anayasa kadar, ekonomik reform kadar, hatta belki onlardan önce Siyasi Ahlak Yasası'na ihtiyacı vardır. Yol, köprü, bina yapmak devleti büyütür. Ama ahlak, devleti ayakta tutar. Sandık demokrasiyi başlatır. Ahlak ise onu yaşatır.

Bugün Türkiye'nin sorusu şudur: Kanunla yönetilen bir ülke mi olacağız, yoksa kişilerle yönetilen bir ülke mi?

Öneriler

Türkiye için etkili bir siyasi ahlak reformu şu unsurları içermelidir:

1. Düzenli ve açık mal beyanı sistemi
2. Bağımsız ahlak kurulu
3. Dijital ihale şeffaflığı
4. Parti finansmanı denetimi
5. Akraba atamasına sınırlama
6. Görev sonrası bekleme süresi
7. Vatandaş ihbar koruma sistemi
8. Ahlakî eğitim programları

TÜRKİYE OECD STANDARTLARINDA ŞEFFAF SİYASAL AHLAK YOL HARİTASI/REFOM ÖNERİSİ

Güçlü devlet; yalnız büyük bütçeli devlet değildir. Güçlü devlet, vatandaşın güven duyduğu devlettir. OECD ülkelerinin ortak tecrübesi şunu göstermektedir:

Şeffaflık arttıkça, yolsuzluk azalır, yatırım güveni artar, kamu hizmeti kalitesi yükselir, vatandaş-devlet bağı güçlenir.

Türkiye için aşağıdaki 10 maddelik reform, uygulanabilir ve yüksek etkili yol haritası olarak düşünülebilir.

1. Ulusal Açık Devlet Veri Portalı

Tüm kamu kurumları tek platformda veri yayımlamalıdır:

Bütçe harcama, personel sayıları, satın almalar, performans göstergeleri, teşvikler. Veriler, aranabilir ve indirilebilir formatta olmalıdır.

2. Gerçek Zamanlı Kamu Harcama Sistemi

Belirli eşiğin üzerindeki kamu harcamaları aylık değil, mümkünse haftalık görünmelidir. Vatandaş şunu görebilmelidir: Kim harcadı, neye harcadı, hangi bütçeden harcadı.

3. Şeffaf Kamu İhale Reformu

Tüm ihalelerde açık yayın zorunlu olmalıdır:

İhale ilanı, katılan şirketler, teklifler, kazanan firma, sözleşme bedeli, süre uzatımı, ek maliyet, ihale sonrası değişiklikler özellikle açıklanmalıdır.

4. Siyasi Etik ve Mal Beyanı Yasası

Milletvekilleri, bakanlar, belediye başkanları ve üst düzey bürokratlar için:

Göreve giriş mal beyanı, yıllık güncelleme, görev çıkışı bildirimi, çıkar çatışması beyanı, zorunlu hale gelmelidir.

5. Lobi Faaliyetleri Kayıt Sistemi

Kim hangi konuda karar vericiyle görüştü? Bakanlık, parlamento ve belediye düzeyinde profesyonel lobi temasları kayıt altına alınmalıdır. Bu yasak değil, görünürlük meselesidir.

6. Bilgi Edinme Hakkı Güçlendirme Paketi

Vatandaş başvurularında:

Cevap süresi kısalmalı, ret kararları gerekçeli olmalı, bağımsız itiraz kurulu kurulmalı, sessiz kalma ret sayılmamalı.

7. Belediye Şeffaflık Standardı

Tüm belediyeler için zorunlu dijital yayın:

Harcama listeleri, imar kararları, personel alım kriterleri, sosyal yardım ölçütleri, iştirak şirket raporları.

8. İhbarcı Koruma Yasası

Yolsuzluğu, usulsüzlüğü veya etik ihlali bildiren kişiler:

Kimlik koruması, iş güvencesi, hukukî koruma, altına alınmalıdır.

9. Bağımsız Kamu Dürüstlük Kurumu

Yetkileri:

Etik soruşturma, yıllık rapor, kurum puanlaması, risk analizi, tavsiye kararı, savcılığa bildirim, partiler üstü yapıda olmalıdır.

10. Ulusal Şeffaflık Endeksi ve Yıllık Karne

Her yıl kamuoyuna açıklanmalı:

Bakanlık bazlı puanlar, belediye puanları, veri açıklık seviyesi, ihale şeffaflığı, etik uyum not.

Rekabet kalite üretir.

11. Uygulama Takvimi

İlk 100 Gün

Veri portalı

Mal beyanı düzenlemesi

Belediye standartları

1 Yıl

- İhale reformu
- Etik kurumu
- Bilgi edinme reformu

3 Yıl

- Kültürel dönüşüm
- Yatırım güveni artışı
- Kurumsal kalite sıçraması

Türkiye'ye Muhtemel Kazancı

- Kamu israfında azalma
- Vergi güveninde artış
- Gençlerde adalet duygusu
- Uluslararası yatırımcı güveni
- Kurumlara itibar dönüşü

O halde

- Şeffaflık devleti zayıflatmaz.
- Şeffaflık devleti temizler.
- Gizlenen güç korku üretir.
- Görünen güç güven üretir.
-

BU YASA NASIL ÇIKAR?

1. Halk Talebi Sürekli Olursa

Seçimden seçime değil sürekli gündemde tutulursa.

2. Partiler Üstü Toplumsal Baskı Oluşursa

Sağ-sol meselesi değil devlet meselesi olarak görülürse.

3. Genç Kuşak Sahiplenirse

Liyakat ve adalet talebi siyaseti zorlar.

4. Medya ve Sivil Toplum İzlerse

Unutulan teklifler yeniden gündeme taşınırsa.

YAŞANMIŞ BİR SİYASİ AHLAK DENETİM KULULUŞU TÜRKİYE KÜÇÜK MİLLET MECLİSLERİ (TKMM) 2007

Türkiye Küçük Millet Meclisleri (TkMM)³¹

Kuruluş: 2007. Öncüler, Hasan Bülent Kahraman, Şanal Yurdatapan gibi isimlerin katkısıyla, sivil toplum aktörleri tarafından başlatıldı.

Amaç:

TBMM'nin bir "küçük modeli"ni toplum içinde kurarak vatandaşların doğrudan siyaseti izlemesini ve etkilemesini sağlamak.

Nasıl çalışıyordu?

- Türkiye'nin birçok ilinde (30'a yakın şehirde) düzenli toplantılar yapılıyordu
- Katılımcılar:
 - STK temsilcileri
 - Akademisyenler
 - Gazeteciler
 - Sıradan vatandaşlar
- Her ay gündemdeki bir siyasi konu seçiliyordu
- O ilin milletvekilleri davet ediliyordu
- Katılımcılar doğrudan soru soruyor, eleştiriyor, öneri sunuyordu

Klasik bir panel değil, mini bir parlamento simülasyonu + hesap sorma platformu idi.

³¹ Türkiye Küçük Millet Meclisi, <https://ordukmm.blogspot.com/p/tkmm-nedir.html>

Temel işlevi/Asıl Gücü

- Siyasetçiyi seçimden seçime değil, her ay halkın karşısına çıkarma
- Temsil ile halk arasında aracısız temas kurma
- “Vatandaş pasif değildir” fikrini somutlaştırma

Sivil denetim açısından önemi

TkMM Türkiye’de önemli bir boşluk olan, “Seçim dışı demokratik denetim nasıl olur?” sorusunu 3 yolla cevaplamaya çalıştı.

1. Doğrudan sorgulama (milletvekiline yüz yüze)
2. Yerel katılım (Ankara merkezli siyaseti yerele indirme)
3. Kayıt altına alma (toplantı çıktıları raporlanıyordu)

TkMM birkaç kritik sorun yaşadı:

- Kurumsallaşamadı → yasal bir statüsü yoktu
- Sürdürülebilir finansman yoktu
- Siyasetçilerin katılımı zamanla azaldı
- Medya görünürlüğü sınırlı kaldı
- Türkiye’deki genel siyasi kutuplaşma ortamı katılımı zorlaştırdı

TkMM, “Vatandaş, temsilcisini sadece sandıkta değil, sürekli denetleyebilir” düşüncesini oluşturdu ve bu fikri pratik hale getirdi.³²

Bugün konuştuğumuz, katılımcı demokrasi, deliberatif (müzakereci) demokrasi, sivil denetim gibi kavramların sahadaki erken örneklerinden biridir.

TkMM modeli aslında hâlâ çok güncel ve uygulanabilir. Hatta günümüzde, dijital platformlarla, canlı yayınlarla, veri şeffaflığı araçlarıyla çok daha güçlü hale getirilebilir. Ancak siyasi kutuplaşmalar ve politik toplum sürecinden kopmalarla TkMM varlığını sürdüremedi.³³ Halbuki başlarken, “Bu iş, günün birinde olacaksa, aşağıdan -toplumdan yönetime- doğru oluşabilir. Çok mu zaman alır? Tabii. Varsayalım 50 yıl. Yani bugün başlarsak 50 yıl sonra bugün, gelecek haftaya ertelersek, 50 yıl artı bir hafta. “O halde başlamalıyız” dedik ve başladık” demişlerdi.³⁴

³² Ak Parti’li Şentop’un Basın Toplantısı. 26.10.2011. <https://www.tbmm.gov.tr/Haber/Detay?Id=656594e5-a1dd-40c9-a015-c9b6b3d34170>

³³ “Küçük Millet Meclisi de OHAL’den Payını Aldı”, <https://www.sivilsayfalar.org/2018/03/09/kucuk-millet-meclisi-de-ohalden-payini-aldi/>

³⁴ <https://tkmm.net/>

TkMM örneği bugün dahi ve geleceğe dönük yeniden yapılandırılabilir. Okuyucunun kolaylıkla ulaşabilmesi için yeni bir TkMM örneği önerisi, yeni bir oluşum modeli olarak tüzüğü ile birlikte EK 2'de yer almaktadır.

KISA SİYASİ SONUÇ

Bu yasa çıkarsa:

- Halkın güveni artar
- Gençler siyasete döner
- İsraf azalır
- Yolsuzluk riski düşer
- Devlet itibarı yükselir

Son Söz

Temiz siyaset bir hayal değildir.

Kirli siyaset bir kader değildir.

Ahlak, cesaret ister.

Millet isterse siyaset temizlenir.

Bugünün sorusu şudur:

Devleti yönetenler mi büyüyecek, yoksa devlet mi yükselecek?

Siyasi Ahlak Yasası'nın çıkmamasının sebebi metin eksikliği değildir. Teklif çoktur.

Sorun iradedir.

Bu yasa çıktığında yalnız bazı siyasetçiler değil, bir kültür değişmek zorunda kalacaktır.

Asıl soru şudur:

Türkiye siyasetçiyi mi koruyacak, devleti mi?

SONUÇ

Siyasi Ahlak Yasası, siyaset kurumuna güvensizlik üreten nedenleri azaltabilecek temel reform araçlarından biridir. Devletin yalnız güçlü olması yetmez; meşru, adil ve güvenilir olması gerekir. Bunun yolu ise kamu gücünü kullananların ahlakî ve hukukî sınırlar içinde kalmasından geçer.

Demokrasi sandıkla başlar, fakat ahlakla sürer. Hukuk devleti kanunla kurulur, fakat dürüstlikle yaşar. Bu sebeple siyasi ahlak yasası bir tercih değil, kamusal geleceğin

zorunlu şartıdır. Tam da bu nedenle kamu kurumlarının yasal düzenlemelerle oluşmuş kamu kurumları tarafından denetlenmesi esası da belirlenmelidir. Buna ilişkin olarak geçmişte verilen yasa tekliflerinde yer aldığı üzere TBMM'de Siyasi Ahlak Kurulu yerine BDDK, EPDK benzeri özerk bir üst kurulun denetimi ve siyasi ahlak yasasına aykırılığın tespiti halinde cezai işlem uygulanması için adli makamı harekete geçirmesi önerileri de vardır.³⁵ Ancak işleyişte görüldüğü üzere bu kurumların özerkliği de daha kuruldukları ilk yıllarda dahi tartışmalı olduğu görülmüştür. Bir yandan küresel sermayenin bu bağımsız üst kurulları etkileyerek ekonomik ve dolayısıyla siyasi bağımsızlığı etkileme imkanları, diğer yandan bürokrasinin, siyasi kararları uygulama zorunluğunun başat kabulü, bu kurumları işlevsiz hale getirmektedir.³⁶ Yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde bağımsız üst kurulların (düzenleyici ve denetleyici kurumlar) özerkliğinden bahsedebilmek, hukuki yapı ile fiili uygulama arasındaki farklar nedeniyle tartışmalı bir konudur.

Araştırmalar ve hukuki analizler ışığında bu konu şu başlıklarla değerlendirilebilir:

Hukuki Yapı ve Atamalar: Kurumlar kanunen bağımsız görünse de üst düzey yöneticilerin (başkan ve üyelerin) doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanması, bu kurumların yürütmeye olan ilişkisini artırmıştır.

Merkezileşme ve Özerklik: Yeni sistemde yürütme yetkisinin tek elde (Cumhurbaşkanı) toplanması, özellikle bütçe ve personel atama süreçlerindeki merkezileşme, kurumların kurumsal özerkliğini zayıflatan bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Fiili Bağıllılık: Düzenleyici ve denetleyici kurulların, aldıkları kararlarda siyasi etkilerden bağımsız olma kapasitelerinin yeni yönetim modeliyle azaldığı ve fiilen yürütmeye daha bağımlı hale geldikleri yönünde bulgular mevcuttur.

Yasal Çerçeve: Bu kurumların işleyişi, teşkilat yapısı ve görev süreleri Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile düzenlenebilmektedir. [1, 2]

Sonuç olarak, bağımsız üst kurulların kâğıt üzerindeki (hukuki) özerklikleri korunsa da Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin getirdiği güçlü yürütme yapısı içerisinde fiili

³⁵ Mehmet Bülent DENİZ, Tüketici Birliği Federasyonu (TBF) Genel Başkanı

³⁶ Orhan Seyfi GÜNER, *Bağımsız Üst Kurullar*, GENÇ HUKUKÇULAR HUKUK OKUMALARI GRUBU BİRİKİMLER -I-, <https://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimler1/65.pdf>

özerkliklerinin zayıfladığı akademik ve hukuki çevrelerde yaygın olarak dile getirilmektedir.³⁷

Siyasi ahlak konusunda sorunların çözümünün salt hukuksal düzenlemelerle sağlanması da yeterli değildir. Siyasi ahlaka ilişkin belirlenmiş uluslararası standartların yasal mevzuata eklenmesi halinde bile bunları uygulayacak ve denetleyecek kişi ve organların tutumları, sorunların çözümüne engel olabilir. Zira bilhassa iktidarı elinde bulunduran hükümet ya da partilerin hukuki düzenlemelere uygun davranmaması mümkündür. Bu nedenle siyasal ahlak konusundaki sorunların kaynağını mevzuatta ararken, uygulayıcı kişilerde de aramak gerekir. Sorunun sadece hukuksal düzenlemelerle çözülemeyeceği bir gerçek olmakla birlikte, hukuksal normların iyileştirilmesi bu hususta atılması gerekli öncelikli bir adımdır. Bu bağlamda, denetimle görevli organların tarafsızlık ve bağımsızlıkları adına daha demokratik yöntemlerle göreve gelmelerinin sağlanması, kamu kaynaklarının siyasal çıkarlar doğrultusunda kullanımının önüne geçilebilmesi için her şeyden önce kuralları ihlal edenlere uygulanacak caydırıcı yaptırımların mevzuata eklenmesi gerekmektedir.

Yukarıda yasal düzenlemelerle oluşmuş ve oluşacak kamu denetim organlarının yanı sıra sivil denetim kurumlarının varlığı ve sağlıklı çalışması da gerekir. Çalışmamızın ekinde (EK1, EK2, EK3) bu bağlamda gerekli düzenlemeler önerilmektedir.

Önümüzdeki yıllar, dünyada ve çevremizde gelişen uluslararası küresel ve bölgesel birliktelikler ve antlaşmalar uyarınca Türkiye'nin demokratik uygulamalara ve sivil denetim organlarına ihtiyacı vardır. Ülkenin ve insanımızın geleceği konusunda düşünce üretenlerin siyasal ahlak konusunu gündemlerine almaları kaçınılmaz görülmektedir.

³⁷ Adnan KARATAŞ, *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Bağlamında Düzenleyici Ve Denetleyici Kurumların Kurumsal Bağımsızlık Ve Özerklik Analizi*, https://khm.info.tr/wp-content/uploads/2025/11/KHMC5S2_Karatas.pdf

TÜRKİYE İÇİN GÜÇLÜ BİR SİYASİ AHLAK YASASI TASLAĞI

(TBMM'ye Sunulmuş Tekliflerin Birleştirilmiş ve Güçlendirilmiş Modeli)

GENEL GEREKÇE

Demokratik rejimlerde seçimler meşruiyet sağlar; ancak siyasal ahlak güven üretir. Kamu gücünün şahsi menfaat, kayırmacılık, israf, çıkar çatışması ve denetimsizlik için kullanılması devletin itibarını zedeler. Bu kanunun amacı; siyaseti suçtan önce yozlaşmadan korumak, millet iradesine olan güveni artırmak ve kamu görevini yeniden emanet anlayışıyla buluşturmadır.

KISA GEREKÇE

Devletin gücü yalnız bütçesinden değil, yöneticilerinin ahlakından doğar. Bu yasa, siyaseti suçtan değil çürümeden koruma yasasıdır.

BİRİNCİ KISIM

Amaç, Kapsam ve İlkeler

Madde 1 – Amaç

Bu Kanunun amacı; kamu görevinde bulunan (seçilmiş ve atanmış) kişilerin şeffaflık, dürüstlük, tarafsızlık, hesap verebilirlik ve kamu yararı ilkelerine uygun hareket etmelerini sağlamaktır.

Madde 2 – Kapsam

Bu Kanun;

Cumhurbaşkanı yardımcıları, milletvekilleri, bakanlar, belediye başkanları, belediye meclis üyeleri, siyasi parti yöneticileri, üst düzey kamu görevlileri ve kamu ihalesi yetkilileri bu yasa kapsamındadır.

Madde 3 – Temel İlkeler

Kamu görevi bir imtiyaz değil, emanettir. Görev sahipleri şahsi menfaat değil kamu yararı gözetirler.

İKİNCİ KISIM

Şeffaflık ve Mal Bildirimi

Madde 4

Mal bildirimleri her yıl yenilenir ve dijital ortamda kamuoyuna açıklanır.

Madde 5

Mal bildiriminin, kendisi, eşi, reşit olmayan çocukları ile birinci ve ikinci derece yakınları ve vekâleten yönetilen varlıklar da kapsama dahildir.

Madde 6

Görev süresince açıklanamayan servet artışı otomatik inceleme sebebidir.

Madde

Mal bildiriminin her yıl ve mal varlığında değişim olduğunda o anda yapılması. Görev bitiminde son mal beyanı kamuoyuna açıklanır

Madde

Açıklanamayan servet artışı ahlakî soruşturma sebebidir.

III. KISIM

Çıkar Çatışması ve Nepotizm

Madde 9

Kamu görevlisi; kendisi, eşi, çocukları, kardeşleri ve birinci derece yakınları lehine karar alamaz.

Madde 10

Akraba ataması, torpil, kayırmacılık ağır ahlak ihlalidir.

Madde 11

Görev alanıyla ilgili şirket ortaklığı, danışmanlık ve gelir ilişkileri beyan edilmek zorundadır.

Madde 12

Karar verici makamda bulunan kişi, menfaat ilişkisi bulunan konuda oylamaya katılamaz.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Kamu Kaynaklarının Korunması

Madde 13

Kamu araçları, personeli, binaları ve bütçesi özel işlerde kullanılamaz.

Madde 14

Temsil, ağırlama, seyahat ve konaklama giderleri aylık yayımlanır.

Madde 15

İsraf niteliğindeki harcamalar kamu zararı sayılır.

Madde 16

Seçim kampanyalarında kamu kaynağı kullanımı yasaktır.

BEŞİNCİ KISIM

Siyasi Finansman ve İhale Şeffaflığı

Madde 17

Siyasetin finansmanında katı, denetlenebilir bir yapı oluşturulur. Siyasi partilerin tüm bağış gelirleri üç ayda bir açıklanır.

Madde 18

Kaynağı belirsiz bağış kabul edilemez.

Madde 19

Kamu ihalesi alan şirketlerin siyasi bağışları sınırlanır.

Madde 20

Bütün kamu ihaleleri açık dijital platformda yayımlanır.

Madde 21

İhale değişiklikleri ve ek maliyetler ayrıca gerekçelendirilir.

ALTINCI KISIM

Görev Sonrası Ahlakî Kurallar

Madde 22

Bakanlar ve üst düzey yöneticiler görevden ayrıldıktan sonra üç yıl boyunca ilgili sektörde ücretli görev alamaz.

Madde 23

Görev sırasında edinilen bilgi ticari amaçla kullanılamaz.

YEDİNCİ KISIM

Bağımsız Siyasi Ahlak Yüksek Kurulu

Madde 24

TBMM'ye bağlı fakat idari ve mali bağımsızlığa sahip **Siyasi Ahlak Yüksek Kurulu** kurulur.

Madde 25

Kurul üyeleri;

- TBMM nitelikli çoğunluğu
- Yargı kurumları
- Üniversiteler
- Barolar
- Sayıştay kökenli uzmanlar

arasından seçilir.

Madde 26

Kurul;

- Soruşturma açabilir
- Belge isteyebilir
- Rapor yayımlar
- Yaptırım uygular
- Savcılığa suç duyurusunda bulunabilir

SEKİZİNCİ KISIM

Yaptırımlar

Madde 27

Ahlakî ihlal halinde:

1. Uyarı
2. Kınama
3. Para cezası
4. Kamuoyuna ilan

5. Görevden geçici men
6. Adaylık yasağı
7. Savcılığa sevk

uygulanabilir.

DOKUZUNCU KISIM

Vatandaş Denetimi

Madde 28

Her vatandaş ahlakî başvuru yapabilir.

Madde 29

İhbarcı kimliği korunur.

Madde 30

Asılsız ve kötü niyetli başvurular cezalandırılır.

ONUNCU KISIM

Son Hükümler

Madde 31

Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

“KÜÇÜK MİLLET MECLİSİ 2.0” (TkMM 2.0) ÖNERİSİ

Bu modelin özü:

“Siyasetçi konuşmak zorunda kalır; konuştuğunu ise unutamaz.”

Amaç: Seçim dışı dönemde de milletvekillerini ve yerel yöneticileri düzenli, veriye dayalı ve kamusal baskı altında tutan bir sivil denetim sistemi kurmak.

1) Hibrit yapı: Fiziksel + Dijital Meclis

- Her ilde aylık yüz yüze toplantı (klasik TkMM ruhu korunur)
- Tüm toplantılar canlı yayın + arşiv
- Ulusal düzeyde ortak bir dijital platform

Öncekinden farkı; artık sadece salondaki 50 kişi değil, binlerce kişi, dijital ortamlarda milyonlarca kişi izler ve katkı verir.

2) “Zorunlu davet – görünür yoklama” sistemi

- Tüm milletvekilleri ve ilgili bürokratlar davet edilir.
- Katılım/katılmama herkese açık şekilde ilan edilir.

Her siyasetçi için:

- Katılım oranı
- Cevaplama oranı
- Kaç sorudan kaçına yanıt verdi

Bu veriler profil sayfasında sürekli görünür.

3) Açık Siyaset Karnesi

Her siyasetçi için yaşayan bir “karnesi” olur:

- Seçim vaatleri
- Meclis oyları
- TkMM toplantılarındaki beyanları
- Gerçekleşme durumu

Vatandaş şunu net görür: “Ne dedi – ne yaptı – ne yapmadı”

4) Gündem belirleme: Halk oylaması + uzman filtresi

- Vatandaşlar platformda konu önerir.
- En çok oy alanlar gündeme girer.

- Uzman kurul konuyu çerçeveler (bilgi kirliliğini önlemek için).

Popülizm ile teknik doğruluk dengelenir.

5) “Taahhüt Takip Sistemi”

Toplantıda verilen her söz kayıt altına alınır:

- “3 ay içinde şu yapılacak” gibi ifadeler işlenir.
- Süre dolunca otomatik hatırlatma + kamuya bildirim.

“Söz verildi → unutuldu” döngüsü kırılır.

6) Veri gazeteciliği entegrasyonu

Yardım kuruluşları dahil, STK olarak kendilerini konumlandıran kuruluşlarla işbirliği yaparlar: Toplantılar sadece konuşma olarak kalmaz, haber + analiz + veri hikâyesine dönüşür.

7) Tematik alt meclisler

Ana TkMM’ye bağlı ihtisas alanları:

- Ekonomi Meclisi
- Adalet Meclisi
- Eğitim Meclisi
- Çevre Meclisi

Daha derinlikli ve uzman katkılı denetim.

8) Gençlik ve vatandaş kotası

- Katılımcıların en az %30’u 18–30 yaş
- Rastgele seçilmiş vatandaş kontenjanı

Sadece “aktif STK’cılar” değil, toplumun gerçek kesiti temsil edilir

9) “Kırmızı çizgi raporları”

Her 6 ayda bir:

- En çok söz verip tutmayanlar
- En az katılım gösterenler
- En şeffaf olanlar

Kamuya açık sıralama

Yumuşak ama etkili bir “itibar baskısı”

10) Hukuki bağlantı (en kritik aşama)

Uzun vadede:

- Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarına veri sunma.
- Barolar ve hukukçular aracılığıyla dava süreçlerine veri sağlama.

Sivil denetim → yarı kurumsal etki.

11) Finansman modeli (bağımsızlık için)

- Küçük bireysel bağışlar (şeffaf)
- Kurumsal üyeler dışında fon almama.
- Kurumsal sponsor yok (çıkar çatışmasını önlemek için)

12) Dijital omurga (teknik altyapı)

Platformda:

- Canlı yayın + arşiv
- Siyasetçi profilleri
- Açık veri API (Uygulama Programlama Arayüzü)³⁸
- Vatandaş soru havuzu
- Oylama sistemi

Türkiye'de ilk kez tam entegre sivil denetim platformu

Bu model neden fark yaratır?

Klasik TkMM:

- Katılım var ama takip zayıf
- Etki var ama ölçüm yok

TkMM 2.0:

- Veri + takip + görünürlük = baskı
- Siyasetçi için kaçınılmaz bir alan oluşturur

³⁸ Açık veri API'leri (Uygulama Programlama Arayüzü), kamu kurumları, belediyeler ve kuruluşlar tarafından üretilen verilerin, kısıtlamasız, ücretsiz ve makine tarafından işlenebilir (JSON, XML vb.) formatlarda teknik entegrasyonuna olanak tanıyan araçlardır. Bu API'ler; şeffaflığı artırır, yenilikçi yazılımlar geliştirmek için Data.gov.tr.

TÜRKİYE'DE SİYASİ AHLAK YASASI İÇİN HALK BİLDİRGESİ

Millete Çağrı, Siyasete Hatırlatma

Bizler; farklı görüşlerden, farklı hayat tarzlarından, farklı şehirlerden vatandaşlar olarak ortak bir talebi ilan ediyoruz:

Bu ülkenin siyaseti temizlenmelidir.

Devlet yönetimi güven vermelidir.

Kamu görevi yeniden emanet anlayışına kavuşmalıdır. Çünkü devlet hiçbir partinin malı değildir.

Makam hiçbir kişinin mülkü değildir.

Vergi, milletin alın teridir.

Bugün Türkiye'nin en büyük ihtiyaçlarından biri yalnız ekonomik kalkınma değil, ahlakî kalkınmadır.

Bu sebeple Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne çağrıda bulunuyoruz:

Siyasi Ahlak Yasası Derhal Gündeme Alınmalıdır.

TALEPLERİMİZ

1. Mal Varlığı Şeffaflığı

Seçilmiş ve atanmış üst düzey görevliler göreve gelirken ve görevden ayrılırken mal beyanı açıklamalıdır.

2. Torpil ve Nepotizme Son

Akraba kayırmacılığı, siyasi referansla atama ve liyakatsiz görevlendirmeler engellenmelidir.

3. Kamu İsrافی Son Bulmalıdır

Lüks harcamalar, gösteriş bütçeleri ve gereksiz makam ayrıcalıkları sona ermelidir.

4. İhale Sistemi Şeffaştırılmalıdır

Milletin parası milletin gözü önünde harcanmalıdır.

5. Siyasi Finansman Açıklanmalıdır

Kimden ne bağış alındığı şeffaf biçimde bilinmelidir.

6. Bağımsız Ahlak Kurulu Kurulmalıdır

Siyasetçinin ahlakını yalnız siyasetçi denetlememelidir.

7. Görev Sonrası Menfaat Kapıları Kapanmalıdır

Görevde edinilen nüfuz, görevden sonra kazanç aracına dönüşmemelidir.

8. Vatandaş Denetimi Güvence Altına Alınmalıdır

Yolsuzluğu bildirenler korunmalıdır.

BİZ NE İSTEMİYORUZ?

- İntikam hukuku istemiyoruz.
- Partizan soruşturma istemiyoruz.
- Rakibe başka dosta başka hukuk istemiyoruz.
- Şov değil gerçek reform istiyoruz.

BİZ NE İSTİYORUZ?

- Temiz siyaset
- Dürüst yönetim
- Eşit fırsat
- Hesap verebilir devlet
- Liyakatli kadrolar
- Geleceğe güven

SİYASETE SON SÖZÜMÜZ

Ey iktidar...

Ey muhalefet...

Ey Meclis'te milleti temsil edenler...

Birbirinizi suçlamak kolaydır.

Asıl cesaret, kendinizi denetleyen yasayı çıkarmaktır.

Bugün bu yasayı çıkaranlar yalnız kanun yapmış olmaz; milletin devlete güvenini yeniden kurmuş olur.

MİLLETE SON SÖZÜMÜZ

Unutmayalım:

Kirli siyaset kader değildir.

Temiz yönetim mümkündür.

Sessiz kalan toplum, kötü yönetime ortak olur.

Bugün talep etmezsek yarın bedel öderiz.

İMZA

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları adına

Mülakat Sistemini yerine Liyakat Sistemini talep edenler adına

Adalet isteyenler adına

Vergisini veren emekliler adına

Gelecek isteyen çocuklar/gençler adına

Siyasi Ahlak Yasası istiyoruz.

KAYNAKÇA

Adnan KARATAŞ, *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Bağlamında Düzenleyici Ve Denetleyici Kurumların Kurumsal Bağımsızlık Ve Özerklik Analizi*, https://khm.info.tr/wp-content/uploads/2025/11/KHMC5S2_Karatas.pdf

Kemal GÖZLER, *TÜRK ANAYASA HUKUKU DERSLERİ*, 21. bs., Bursa, Ekin Kitabevi, 2017, s. 82.

Mine TUNCAY, Hukuk Vakfı, “2015 Erken Seçimlerine Doğru Ak Parti, CHP, MHP, HDP ve SP'nin Seçim Beyannamelerinin Değerlendirilmesi”, <https://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerV/606.pdf>

Muharrem BALCI, *Politik Toplum – Politik Gençlik*, <https://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/2802.pdf>

Muharrem BALCI, *Suç ve Günah İşleme Keyfiyetinin Meşruiyeti Sorunu*. <https://www.muhamrembalci.com/yayinlar/Makaleler/312.Pdf>

Muharrem BALCI, *Politik Toplum – Politik Gençlik*, <https://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/2802.pdf>

Muharrem BALCI ve Ark. *Devletin (İdarenin) Hukukî Sorumluluğu*. <https://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerVI/1375.pdf>

Orhan Seyfi GÜNER, *Bağımsız Üst Kurullar, BİRİKİMLER -I-*, <https://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerI/65.pdf>

.....

Açık Hükümet Ortaklığı (OGP), <https://www.opengovpartnership.org/>

Ak Parti'li Şentop'un Basın Toplantısı. 26.10.2011.

<https://www.tbmm.gov.tr/Haber/Detay?Id=656594e5-a1dd-40c9-a015-c9b6b3d34170>

Brezilya – “Ficha Limpa” (Temiz Sicil Yasası), https://en.wikipedia.org/wiki/Ficha_Limpa

Denge ve Denetleme Ağı, (DDA). <https://dijital.pro/denge-ve-denetleme-agi/>

Diken, “ Yaramazlara biraz batar! - Bağımsız haber sitesi, başlığıyla yayın yapan dijital mecrası. <https://www.diken.com.tr/>

Dört eski bakan Yüce Divan'a gönderilmedi. 21 Ocak 2015. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150121_tbmm_oylamalar

Hukuk Devleti Ne Değildir? <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=hukuk-devleti-ne-degildir.pdf>

G20/OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri 2023, IV. Kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, https://www.oecd.org/tr/publications/g20-oecd-kurumsal-yonetim-ilkeleri-2023_0a2f2cba-tr/full-report/component-7.html

Güney Kore – Yurttaş Protestoları, https://en.wikipedia.org/wiki/June_Democratic_Struggle

International Consortium of Investigative Journalists, <https://www.icij.org/about/>

Küçük Millet Meclisi de OHAL'den Payını Aldı”, <https://www.sivilsayfalar.org/2018/03/09/kucuk-millet-meclisi-de-ohalden-payini-aldi/>

Lokpal and Lokayuktas Act ve Hindistan Sivil Hareketi,
https://en.wikipedia.org/wiki/Lokpal_and_Lokayuktas_Act,_2013

MySociety ve TheyWorkForYou (İngiltere), <https://www.mysociety.org/transparency/>

Oy ve Ötesi Derneği, <https://oyveotesi.org/wp-content/uploads/2024/04/Oy-ve-Otesi-tuzuk-2022-01-14.pdf>

ProPublica, <https://www.propublica.org/about>

Sunlight Foundation, <https://sunlightfoundation.com/about/>

T3 Vakfı, <https://www.t3vakfi.org/tr/hakkimizda/biz-kimiz/>

T24, <https://t24.com.tr/>

TC. Kamu Görevlileri Etik Kurulu / Etik Mevzuatı. <https://www.etik.gov.tr/mevzuat/etik-mevzuati/>

TESEV, <https://www.tesev.org.tr/tr/turkiye-ekonomik-ve-sosyal-etudler-vakfi/>

Transparency International, <https://www.transparency.org/en/about>

Tüketici Birliği Federasyonu, *Denetleme*, <https://www.tuketici.org.tr/tr/basin-aciklamalari/denetleme/>

Türkiye Küçük Millet Meclisi, <https://ordukmm.blogspot.com/p/tkmm-nedir.html>

Uluslararası Şeffaflık Derneği, <https://seffalik.org/hakkimizda/uluslararasi-seffalik-dernegi/>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5176&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>